Hazırlayanlar: Nilay Yılmaz, Aytül Akal, Mavisel Yener, Çiğdem Gündeş, Mustafa Delioğlu.

OKUMA

Mavisel YENER

Bu benim Küçük Prens'im değil!

"Ve bunun neden bu kadar önemli olduğunu büyükler asla anlayamazlar..."

❒ Mavisel YENER

Genç Turkuvaz Yayınları, Antoine de Saint-Exupery'nin eserinden Joann Sfar'ın uyarladığı Küçük Prens çizgi romanını yayımladığından bu yana tartışmalar durulmadı. Çizgi roman hayranlarından biri olarak, hemen ben de edindim bu kitaptan. Genç Turkuvaz Yayınları'nın titiz çalışması, Saadet Özen'in nitelikli Türkçesi ve dikkatli editoryal çalışmayı kutlamak gerek. Çizerin kaynak metni yeniden yaratma çabasını görmek, emeğine saygı duymak bir yana, Exupery'nin de emeğine pencereler açmakta yarar var. Yapıtın uluslararası haklarının da sahibi olan vakfın Küçük Prens'in çizgi romanıyla ilgili böylesi bir çalışmaya niçin onay verdiği sorusu, akıllan kurcalamıyor değil. Uyarlamalarda özgürlüklerin nereye kadar olduğu, edebiyatçılar, çizerler, senaristler, oyun yazarları arasında hep tartışma konusu olmuştur. 1971 doğumlu, bol ödüllü çizer Joann Sfar'ın bu özgürlüğü neredeyse sınırsızca kullandığı çizgi romanda, Exupery'nin Küçük Prens'inden uyarlama yaparken pilotu niçin ağzında sürekli sigarayla resmettiği (özgün metinde pilotun sigara içtiğine dair hiçbir net yok) merak konusu. Daha ilk sayfada, özgün metinde olmamasına karşın, bir bulut karakteri eklenmiş ve ona "Hem ayrıca bir çocuk kitabında sigara içmek ayıptır" sözleri söyletilmiş; Küçük Prens metnine böyle bir cümlenin katkısı ne?

"Tecimsel nedenlerle sözleri eksilmiş, metni kısaltılmış, yoksullaşmış bir Küçük Prens, hiç çağının, çağdaş çocuğuna iyi mi gelecek?" diye soranlar varken, öte yandan "Zamanımızın çocukları bunu yadırgamayacak, hatta daha rahat okuyacak" diyenler de az sayıda değil. Yazarının her ayrıntısına bir/birkaç anlam yüklediği metnin, eksik sunulması bir yoksullluk yaratmaz mı kitapta? Exupery'nin betimlemelerinin de gözü ardı edilmesi (örneğin özgün metinde Küçük Prens'in boynunda hep taşıdığı atkısının "altın sarısı" olduğu belirtilmişken, çizgi romanda bu atkı bir kez bile sarı olmaz) önemsiz bir ayrıntı mı? Exupery büyüklerin birçok şeyi önemsemediğini söyler, "Ve bunun neden bu kadar önemli olduğunu büyükler asla anlayamazlar..." der.

Özgün metinde Küçük Prens'in çiçeği cinsiyetsizken, çizgi romanda çıtır bir peri kızı olvermesi uyarlamanın cilvelerinden mi? Exupery'nin, "Bu kitabı bir büyüğe ithaf ettiğim için küçüklerden beni bağışlamalarını diliyorum" sözleriyle başlayan ithaf yazısının Küçük Prens'e kattıkları bu derili önemsiz midir ki, Joann Sfar kitabın başına kendi ithafını koyvermiştir? Bu sorulan çoğaltmak olası. Verilecek yanıtları da tahmin etmek zor değil. "Bu, Küçük Prens değil, bir uyarlama" denilecektir. Peki, Küçük Prens bize bir şeye bağlanmanın keyfini de, zorluğunu da anlatmamış mıydı? O, gülüne nasıl bağlanmışsa, nasıl ki başka güllere 'güzelsiniz ama boşsunuz' dediyse, biz de ona bağlanmıştık; o halde, yapıt versin bize asıl yanıtı: *"Arkadaşı unutmak çok üzücü. Herkesin arkadaşı olmamıştır. Arkadaşını unutursam, kendimi o, sayılardan başka bir şeye değer vermeyen büyükler gibi hissederim sonra."(Küçük Prens-Mavibulut Yayınları, s.21)*

Yazar, editör ve yayıncıların görüşlerine kulak kabartalım şimdi de. Karar zaman denilen o büyük gücün...

Ahmet Köfü (Bilgi Yayınevi'nin sahibi): Küçük Prens'i altı kez bastım, hepsinde de yeniden çevirisini yaptırdım. Çevirenler: Azra Erhat, Cemal Süreya, Tomris Uyar, Selim İleri, Attila Tokatlı, Tezer Sümer'dı. Bu çevirilerin hepsi de çok iyidir ancak ben en iyiye ulaşılabilir mi sorusunun cevabını arıyordum. O zamanlar renkli baskı tekniği gelişmemiş olduğu için siyah-beyaz basmıştı Bilgi Yayınevi; orijinal renkleriyle basamadığım için üzüntü duyardım. Yeni basılan Küçük Prens uyarlama çizgi romanın benim Küçük Prens dünyamla ilgisi yok. Exupery'nin yarattığı dünyaya dayalı çok iyi bir çizgi roman kitabı olsaydı ona bakar bakmaz kabulleridik zaten. Ancak bu çizgilerle kabullenilmesi mümkün değil, Bir an aklıma geldi, Oğuz Aral yapmış olsaydı böyle bir çalışmayı, kim bilir nasıl da güzel, nasıl da öze sadık kalarak yapardı.

Fatih Erdoğan (Küçük Prens'in Türkiye'deki telif haklarının sahibi olan Mavibulut Yayıncılık'ın Yayın Yönetmeni, yazar): Küçük Prens'in çizgi roman olarak yayınlanmış olmasına itirazımız olamaz. Hiçbir yapıtın başka biçimde yeniden yorumlanmasına itirazımız olamaz. Ama Küçük Prens'in çizgi romanını biz yayımlamak istemedik, çizerin tercih ettiği Küçük Prens tipini sevmedik cünkü. Bizim zihnimizde yer etmiş olan Exupery'nin sulubosyasıyla ve ettiği Küçük Prens tipinin yeni bir tiple yer değiştirmeye zorlanmasına gönlümüz razı olmadı. Bu yeni ürün, "yeni bir ürün"dür bizce. Ticari nedenlerle "Küçük Prens'in çizgi romanı" olarak adlandırılması da doğru değildir. Başka bir şeydir çünkü. "Küçük Prens'in çizgi romanı" değil de başka bir şey olarak varlığını anlamlı kılmaya çalışması daha doğru olur.

Şilnsel Taş (Yazar): Her uyarlama, özgün eserle karşılaştırılmaya, polemik konusu olmaya mahkûmdur biraz. Oysa özgün eserle göbek bağını koparamasa da, uyarlamanın bir yanıyla bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum; bu noktadan yola çıkarak, Sfar'ın Küçük Prens'ni, Exupery'nin Küçük Prens'inden ayrı konumlandırmayı tercih ediyorum. Bundan birkaç yıl önce Theater an der Ruhr'un sergilediği Küçük Prens oyununu izlerken de aynı düşünceler geçmişti kafamdan. İki ayrı kitaptaki iki farklı yoruma bakınca, karşımda en azından görsel anlamda iki ayrı Küçük Prens beliriyor. Biri çok daha naif, perselenimsi, kınlacak, incincek diye dokunmaktan bile ürktüğüm, neredeyse bütünüyle hüzünden ibaret olan Küçük Prens; diğeriyse kafamda çok daha küçük yaşta bir çocuğun kanlı canlı imgesiyle beliren, çok daha gerçek, yüz ifadesinde yalnız hüzün değil, öfkeyi, muzurluğu, derin bir kederi, yoğun bir coşkuyu barındıran Küçük Prens. Sanırım, Exupery'nin eserinde yazarın kendi çizimleri yer almasaydı, Sfar'ın Küçük Prens'ini algılayışımız da farklı olurdu. Sırf bu yüzden, çizgi romanın yadırganabileceğini öngörebiliyorum. Bununla birlikte, bu yadırgamanın Küçük Prens ile Exupery'nin kitabında tanışan ve onu bağına basan kuşaklar için geçerli olacağını söylemeye gerek yok. Biz yetişkinler, kendi tutuculuğumuz içinde yeni olanı kucaklamakta -değerini takdir etmekte demiyorum- güçlük çekebiliriz; ama Küçük Prens ile ilk kez çizgi romanda karşılaşacak olan genç okurların, Exupery'nin metnine dönüp, Küçük Prens'i orada yeniden ve yeniden bulmak isteyeceklerini düşünüyorum. O metnin içinde her biri farklı bir uyarlamada yer alabilecek sonsuz sayıda Küçük Prens var. Benzer şekilde, okurların Sfar'ı da daha yakından tanımak isteyeceğini umuyorum. Ben, Little Vampire'ı okumaya başladım bile.

Hidayet Karakuş (yazar): İster yeniden çizilsin, ister yeniden çevrilsin, hele de yazar kendisi yaptıysa resimlerini, o ressamın/yazarın yarattığı imgeyi değiştirme hakkına sahip değiliz. Sanatçı gözüyle bir bakın, yazarın yaratısına aykırı bir durum var bu çizgi romanda. Bu çizgi romanda yeni bir kahraman yaratılmış, okuyanların belleğine farklı bir Küçük Prens yerleştirilmiş oluyor. Yazarın yaptığını değiştirdiğinizde artık onun özgün çalışması olmaktan çıkar Küçük Prens.

İlke Aykanat Çam (Tudem Yayınları Yayın Yönetmeni): Birçok klasiğin çizgi roman tarzında çalışması basılıyor, bunu olumlu bakıyorum. Ancak Küçük Prens özelinde konuşmak gerekirse, Küçük Prens'i özgün metninden okumamış birinin yalnızca çizgi romanı okuyarak Küçük Prens ruhunu algılaması mümkün değil. Çizgi roman o ruhu veremeniş, başka bir "ürün" olmuş bu.

Müren Beykan (Yazar, Günüşığı Yayınları Editörü): Teknolojinin hızlı gelişimi ve aşınan, farklanan değerlerle birlikte, ne alışkanlıklar ne duygular ne de sanat "eskisi gibi" artık. Her açıdan eskiden uzaklaşan, karmaşık, çelişik bir yarattı dönemindeyiz. Görsellik her açıdan önem kazandı. Çizgi filmin yükselişine koşut bir gelişme yazın alanında da kendini İçe hissettiriyor. Yılların yazarları bile desenlerin ağırlıkta olduğu kitaplara yöneldiler. Belli ki, "çizgi roman" çağımızın parlayan yıldızı olmaya aday. Elbette, yayınevlerinin son yıllarda içine düştüğü konu sıkıntısı ve artan satış kaygısıyla da tetiklenen bir süreç bu. Bir miktar, popülerin peşine takılma, kolaycılık olarak, bir miktar da, yeni arayışlar olarak yorumlanabilir elbette. Dış fuarlarda bazı romanların "graphic novel" adı altında çizgi romana dönüştürüldüğünü izliyoruz. Çocuklar, gençler kitap okumuyor ama çizgi romanı seviyorlar diyerek, çizgiye, desene ağırlık veren yaratıların günbeğün çoğalması rastlantı değil. Çizgi romanın yükselişi, hepimizi düşlere sürükleyen, azıcık da yüreklerimizi burkan Küçük Prens'i de katmış önüne. İlginç bir uyarlama çalışması. Bu türün hayranları, bu çizim tekniğinin sevenleri var. Üstelik, Fransız Joann Sfar Avrupa'nın bu alandaki önemli ustalarından biri besbelli. Exupery'in eserine gönül indirdiği, büyük emek verdiği açık. Dünyanın her köşesinde yürekler ye etmiş bir kitabı –hele yazarının naif desenleriyle bambaşka bir içtenlik taşıyan bir kitabı yeniden biçimleme cesareti, kimimize saygısızlık olarak gözükebilir. Ancak, gündümüz çocuklarının bu kitabı seveceğini, "Küçük Prens çizgi romanı"nın bugünün algı dünyasına –öyle ya da böyle- uygun olduğunu düşünüyorum. Gerçi ben, pilotun (yazarın) görünümünü okurun hayal gücüne bırakan, çiçeğinin içinden peri kızlıklı bir yaratık çıkmayan özgün yapıtı, sarı atkısı yukarıya, uzayın gizemine doğru uçuşan Küçük Prens'imi hiç bir uyarlamaya değişmem. Ama küçük kızın için, "değişme" konu bile değil, çünkü onun görselliklle anlam bulan dünyasına sunulmuş bir yaratı var önünde.

Çiğdem Gündeş (Yazar): Yazarın düşlerinden okuyucuya ulaşan imgeleri yenileri ile değiştirmek, onların izlerini yenilemek ve kimi zaman bu izleri silip yeni baştan yaratma ve bu yeni yapıtı sevdirmek zordur. Hep tepkili ve temkinli yaklaşır okuyucu / izleyici. Özellikle Küçük Prens'de olduğu gibi kemikleşmiş bir okur kitlesine sahip yapıtlarda bu çok daha belirginleşir, keskinleşir. Ancak uyarlama işine kalkışan da bunu bilmeli, türn tepki ve eleştirlere hazırlıklı olmalıdır. Okuyucunun / izleyicinin usundaki şekil ve renklerin, zamanın ve hatta seslerin yıkılıp yerine yenilerini koymuş ikan her şeye olmayı, baştan kabul etmeyi gerektirir. Küçük Prens'in çizeri Joann Sfar da bu tehlikeleri göze almış olmalı ki ona yeni bakışlar vermekten çekinmemiş. Ancak bana kalırsa Küçük Prens'in çizgi romanına alışmak zaman alacak belki de hiç alışamayacağız. Severneyeceğiz. Çünkü yazar Saint-Exupery hayalindeki Küçük Prens'in resimlerini de kendisi çizmiş, o boncuk gözlü, zarif, kınlgan bakışlı çocuğu son derece sıradan, abartısız ve belki de bu yüzden unutulmaz, yenilemez, değiştirilemez bir biçimde okuyucusuna sevdirmiştir. Küçük Prens'i bu denli sevmemizi sağlayan da belki bu son derece yalın ve sade ama çok güçlü çizimleridir. Açıkçası, çizer Joann Sfar zor bir işe soyunmuş. Ancak yurtdışında gerçekleşen satış rakamlarına bakılırsa başarılı olmuş da. Eğer yanlış okumadıysam sadece Fransa'da kısa sürede 100.000'nin üzerinde satılmış çizgi roman. Aklıma takılan bir şey var; acaba kaç kişi yeniden okumak için kaç kişi de salt meraktan adı bu uyarlamayı.

Keriman Güldiken (Mavibulut Yayınları Editörü): Ahmet Ümit Radikal Kitap ekindeki konuyla ilgili yazısında '... Daha doğrusu resimli romandaki çizgilerle, A. de Saint Exupery'nin çizgileri arasında uyum söz konusu...' demiş. Ben bu uyumu yakalayamadım. Bana göre bu yorum, siyahı gösterip beyaz demek gibi bir şey. Küçük Prens'mig gibi sunulması hoş değil. Küçük Prens değil çünkü o. Vahşi kapitalizmin sivri dişleri yayıncılık etiğine her geçen gün daha çok geçiyor...

Bilgin Adalı (Yazar): Küçük Prens çizgi romanı bence talihsiz bir girişim. Kimi çalışmalar, çizgileriyle bütünleşerek klasikleşmişlerdir. O yapıyı bozarak ortaya yeni şeyler koymaya çabalamak, başta merak uyandırabilir belki. Ama özgün yapıtla karşılaştırıldığında o merak kısa sürede sönecektir. Keşke çizer, yazarın özgün çizimlerinden yararlanarak oluştursaydı çizgi romanı. O zaman yadırgamazdık. O çizgilerin naif güzelliğini bir kez daha yaşardık. Ama bunu yapmak da ciddi bir cesaret ve özgüven ister sanırım. Çizer sanki kendini kanıtlamaya çalışmış bu çizgi romanda. Küçük Prens'i özgün metni ve resimleriyle tanımamış olanlara ilginç gelebilir. Ama bence başarısız bir çalışma...

Özlem Seller (Gelişim Atölyesi Genel Müdürü-Eğitimci): Antoine de Saint-Exupery'nin ünlü " Küçük Prens" romanının bir tür yorumu olan bu çizgi romanı, çocuklara kitap okuma bilinci aşılamak amacıyla yürütülüşünüz etkinliklerimizde kullanıyoruz. Etkinliklerdeki gözlemlerim doğrultusunda, kitaba erkek çocukların daha ilgili olduğunu söyleyebilirim. Bunun, çizgilerin çok sert oluşuyla ilgili olduğunu düşünüyorum. Çocuklar resimlere şöyle bir bakıp kitabı kapatıyorlar. Sayfa başına düşen resim adedi çok fazla; bu da dikkati dağıtan bir unsur. Resimler kutuları daha büyük çalışılsaydı ve sayfa başına maksimum dört resim kutusu gelseydi. çocuklar daha iyi odaklanabilirdi. Her şeye rağmen bu olağanüstü romanın çocuklara yakınlaştırılması çok önemli. Daha çok okunmasını dilerim.

Aşkın Güngör (Yazar): Küçük Prens kutsal bir metindir. Evet, öyledir, abartmıyorum. Küçük Prens'in severleri metne ve resimlere, kutsal metinlere özgü bir fanatizmle bağlıdır. Kendi zihnlerinde uzun yıllar önce değerlendirmelerini yapmış, kararlarını vermiş, o kararların değişmezliğini kabullenmiş ve hatta benliklerinin